

Mártélyi tájvédelmi körzet



A tájvédelmi körzet Hódmezővásárhellyel egy vonalban, a Tisza bal partján található. A mártélyi táj a Tisza déli szakaszának talán legszebb vidéke: holtágak, morotvák, nedves rétek, rekettyések, mocsaras, tocsogós területek találhatóak itt a folyó kiszélesedő árterén. A Tisza és a gátak között elterülő hullámtér a Tisza szabályozása során, a 19. század végén alakult ki. A munkálatok során kubikgyödrök sokaságából termelték ki a szükséges földet, s ennek nyomán ártéri táj alakult ki.

A folyamszabályozáskor kialakult táj 1971 óta védett, szerepel a Nemzetközi Jelentőségű Vadvizek jegyzékében, valamint 1979-ben a tájvédelmi körzet felkerült a Ramsari Egyezmény listájára. A védett terület három, egymástól nagymértékben különböző részből áll. Az északi terület a Mártélyi-holtágból és az Ányás-szigetből áll, a terület legzajosabb része. A holtágtól délre a Kutyaftenék, majd a Körtvélyesi-holtág található és legvégül a Barci-rét következik.

A tájvédelmi körzet növénytakarójára jellemző az ecsetpázsitos mocsárrét, a holtágakban tömeges állományokat alkotó sulyom, a békatutaj, rucaöröm, a különböző békaszőlők, a vízidara, s egy viszonylag ritka békalencseféle. A botlófűz, szürke- és fehérynár elegyes erdők a magasabb fekvésű helyeken itt-ott előforduló kocsányos tölgyek mesterségesen alakított tájra emlékeztetnek. Az elmocsarasodó holtágakban, kubikgyödrökben rendkívül sok védett növény található meg. Többek között itt virágzik a rence (*Utricularia vulgaris*), a rucaöröm (*Salvinia natans*), a sulyom (*Trapa natans*) és a vízidara (*Wolffia arrhiza*.)

A vízben igen gazdag a védett halfauna is. Eddig 36 halfaj előfordulása bizonyított, melyek közül a sima- és a vágótok (*Acipenser nudiiventris*, *A. güldenstaedti colchicus*), a lápi póc (*Umbra krameri*), a vágó csík (*Cobitis taenia*), a lápos vizekből ismert réti csík (*Misgurnis fossilis*), a magyar- és német bucó (*Zingel zingel*, *Z. streber*) érdemel külön is említést. Természetesen a horgászok számára nem ezek a védett és ritka fajok jelentik a vonzerőt, hanem a méretes pontyok, csukák, süllők és a hatalmas lesőharcsák. A halak és a vízi rovarok mellett a hüllők és kétélűek jelentik a fő élelemforrást azoknak a madártömegeknek, amelyek miatt a 1979-ben a tájvédelmi körzet felkerült a Ramsari Egyezmény listájára.

Eddig összesen 254 madárfaj jelenlétét sikerült kimutatni a területről, melyből 112 faj költött is. A buja ártéri növényzetben talál fészkelő helyet magának a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*), a zöldike (*Carduelis chloris*), vagy barátposzáta (*Sylvia articapilla*) és a városokból is jól ismert feketerigó (*Turdus merula*) is. A természetközeli öreg erdők madárvilága is igen sokszínű. Az odvas fák üregeiben költ a macskabagoly (*Strix aluco*). A húszméteres magasságot is meghaladó lombkoronában valamikor költött a rétisas (*Haliaetus albicilla*) is, viszont ma is költ a barna kánya (*Milvus migrans*) és a fekete gólya (*Ciconia nigra*). A tavaszi áradások során az elöntött réteken tömegével jelennek meg a vonuló récék. A vízszint csökkenésével jön el a gémelek és a gólyák ideje. A visszamaradó vizekben nagy csapatokban keresik a halat a gázlómadarak: nagy kócsagok (*Egretta alba*), kanalásgémelek (*Platalea leucorodia*), szürke gémelek (*Ardea cinerea*), kis kócsagok (*Egretta garzetta*), bakcsók (*Nycticorax nycticorax*).

A nyár beköszöntével sem szűnik meg a nyüzsgés a holtágak partján és a kubikokban.

A közeli Sas-ér gémtelepének lakói ide járnak táplálékért. Természetesen a halban gazdag vizeken jól érzik magukat a vidrák (*Lutra lutra*) is. Kora reggel gyakran látni lábnyomait az iszapban, vagy vacsorája maradványait, a halcsontvázat a parton.

A WWF nemzetközi természetvédelmi szervezet nyolc eurázsiai hódot engedett szabadon 2006 novemberében a Mártélyi Tájvédelmi Körzetben. Az állatok igen rövid időn belül elhagyták a nekik otthonul szánt Körtvélyesi-holtágot, egy család azonban a közelben, a Kenyereéri-csatornánál telepedett le. Később, a rágcsálok életterét megvizsgálva kiderült, a térségben maradt hódok mellé utódhódok is érkeztek.

A folyó biztosította megélhetési lehetőségek már több ezer éve lakottá tették a Tisza e szakaszát is. Találtak itt új-kőkori leleteket, avar kori temetőt, szarmata település maradványait, Árpád-kori temetőt és XIV-XV. századból halászfalu maradványait is.

A tájvédelmi körzet névadó települése Mártély már jó ideje kedvelt helye a festőknek is. A Hódmezővásárhelyi Művésztelepről gyakran járt ide Tornyai János, Endre Béla, Kohán György. Több évtizede nyári képzőművész alkotótábor is működik a vízparton.

Mártély 1928 óta ismert, mint üdülőhely. Meleg nyári hétvégeken 2000 - 2500 fő fordul meg a Mártélyi holtág strandjának környékén. A 2005. novemberében avatta fel a hódmezővásárhelyi önkormányzat az "Ártári tanösvényt", amely a mártélyi holtág természeti értékeit mutatja be egy izgalmas séta során.

Az értéktárba történő felvétel indoka és célja a terület tájképi és természeti adottságainak, értékeinek sajátosságaival jellemezhető élőhelyek természetes növénytársulatainak, védett növényfajainak, illetve a hozzájuk kapcsolódó állatközösségek életfeltételeinek megőrzése.